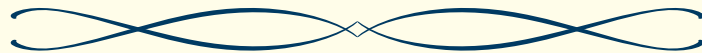

SCIENTOLOGI,
SOCIALVETENSKAP
och
DEFINITIONEN
PÅ RELIGION

JAMES A. BECKFORD, PH.D.
Professor i sociologi
University of Warwick
England

DECEMBER 1980

SCIENTOLOGI,
SOCIALVETENSKAP
och
DEFINITIONEN
PÅ RELIGION

SCIENTOLOGI, SOCIALVETENSKAP
OCH DEFINITIONEN PÅ RELIGION

INNEHÅLL

I.	Funktionalistiska definitioner	2
II.	Väsentliga definitioner	3
III.	Slutsats	5

DECEMBER 1980

SCIENTOLOGI,
SOCIALVETENSKAP
och
DEFINITIONEN
PÅ RELIGION

James A. Beckford, Ph.D.
Professor i sociologi
University of Warwick
England

Mina anmärkningar behandlar frågan om huruvida Scientologi kan definieras som en religion i överensstämmelse med de kriterier som traditionellt används av sociologer som specialiserar sig i analysen av vad de anser vara religiösa fenomen.

Det finns stora skillnader bland den mångfald av religionsbegreppsbildning och -definitioner som används av sociologer. Valet av begreppsbildning och definition avspeglar både en mängd olika underliggande antaganden om den sociala realitetens natur och variationer i syftet att skapa sig ett begrepp om eller definiera religion. Med tanke på den socialvetenskapliga förståelsens instrumentalt avgörande karaktär (och till skillnad från uppskattande eller värderande) är det inte överraskande att begrepp och definitioner inte bedöms utifrån deras sanning eller falskhet, utan snarare utifrån deras relativa nytta. Speciellt deras differentierade egenskap för att tydligt avskilja ett givet fenomen från andra fenomen på ett sådant sätt att skillnaderna kan visa sig avslöja betydelsefulla fakta om dem är det huvudsakliga måttet på hur användbara konkurrerande definitioner och begreppsbildningar är.

Definitioner¹ kan således variera beroende på vilket syfte är vid handen men det betyder inte att det är total relativitet eller anarki. Det finns två huvudtyper av religionsdefinitioner som

¹ Av stilistiska skäl vill jag inte längre nämna "konceptualisering", men det representerar faktiskt en delbar, analytisk process som vanligtvis föregår processen att definiera fenomenen.

används bland psykologer, sociologer och antropologer: funktionalistiska och väsentliga. Inom varje typ finns det ytterligare undertyper. Jag vill påstå, att baserat på personliga kontakter med scientologer och akademiska studier av Scientologins lära, praxis, organisation och konsekvenserna för anhängares liv, att det skulle vara mer praktiskt att definiera Scientologi som en religion än som någon som helst annan form av verksamhet.

I. FUNKTIONALISTISKA DEFINITIONER

En funktionalistisk definition är en definition som fokuserar uppmärksamhet på de bidrag, som efter vad som påstås tillhandahållits fenomenet i fråga, till stabiliteten och/eller överlevnaden av en social eller kulturell entitet. Således kan fenomen demonstreras som varande funktionalistiska för entiteter som sträcker sig från den individuella personen till världssystemet. Det faktum, att detta sätt att definiera saker på väcker många filosofiska problem och har gett många logiker något att tänka på, har inte förhindrat att det blivit populärt bland sociologer – särskilt i förhållande till religion.

Det kan sägas att religion har den funktionella egenskapen:

- (a) att hjälpa människor på en personlig nivå till att övervinna problem som handlar om personlighetsobalans, själv-identitet, mening i livet, moraliska resonemang osv.
- (b) att integrera potentiellt rotlösa människor på den kollektiva nivån i grupper och föreningar som ger riktning och mening åt saker i det personliga livet såväl som användbara referenspunkter i större samhällen där den enskilde människan eventuellt känner sig utsatt för en allsmäktig byråkrati eller system, eller
- (c) ger legitimitet på det sociala planet för den rådande samhällsordningen; ersättning för känslor av utsatthet; och moralisk reglering av ömsesidiga relationer mellan större sociala organisationer.

Scientologins grundläggande lära om *thetanens* (den andliga varelsen) andliga natur och om de åtta dynamikerna; de praktiska målen för Scientologins utbildningskurser och vägledningstjänster; och det vördnadsfulla, eftertänksamma tonfallet i vissa Scientologi-ceremonier samverkar alla till att övertyga mig om, liksom fallet är med andra religioner, att Scientologi med fördel kan beskrivas som funktionell på var och en av ovan beskrivna nivåer. Naturligtvis är detta inte ett påstående om att det bara är religioner som har dessa funktioner. Det är helt enkelt att säga, för det första, att Scientologi *faktiskt* delar

dessa med andra religioner och, för det andra, att Scientologins speciella sätt att uppfylla dem är närmare besläktade i uttryck och mål med funktionerna i förnuftsmässigt definierade religioner än, till exempel politiska grupper eller välfärdsverksamheter.

Det kan vara praktiskt att definiera religion utifrån funktion i vissa fall av socialvetenskaplig analys: det kan belysa många intressanta aspekter av dess olika bidrag till samhället. Men med tanke på den uppenbara svårigheten att skilja mellan religion och ideologier i detta perspektiv, kan en funktionalistisk definition dock inte sträcka sig speciellt långt när det gäller att betona religionens karaktäristiska särprägel. Av denna anledning är en väsentlig definition möjligen mer användbar.

II. VÄSENTLIGA DEFINITIONER

Jag inser att professor Parrinder, professor Pocock och kanik Drury var och en föreslagit kriterier, enligt vilka ett fenomen kan beskrivas som religiöst i en väsentlig bemärkelse. Med detta menar jag att de har lämnat olika skäl för att begränsa användningen av termen ”religion” till fenomen som uppvisar definitiva egenskaper som inte förekommer tillsammans med andra fenomen.

Den starkaste formen av väsentliga definitioner menar att religion har en innersta natur eller en oundgänglig karaktär, som bara kan upplevas med säkerhet genom intuition och introspektion. Således hävdade Rudolf Otto att religion var en ”... primär del av vår psykiska natur som det är nödvändigt att förstå helt och hållet i sitt unikum och kan icke i sig själv förklaras utifrån något som helst annat”. (*The Idea of the Holy*. Harmondsworth: Penguin Books, 1950, sidan 141.) Enligt hans mening är religiösa erfarenheter unika på så sätt att de skiljer sig radikalt från alla andra upplevelser: De var erfarenheterna från det ”helt annorlunda”. Beståndsdelarna i cirkulära argument och tidlöshet i denna typ av resonemang är problematisk och har skrämmt bort de flesta sociologer från att använda essentialistiska definitioner. Fördelarna är dock obestridliga.

Oftare har sociologer tenderat att använda ”stipulativa” definitioner av religion. På det här sättet har de för sina syften och utan anspråk på allmängiltighet för sina synpunkter fastställt att ”religion” måste identifieras genom hänvisning till vissa egenskaper. För antropologen M. Spiro, till exempel, är religion ”en institution bestående av interaktion i ett kulturmönster med kulturellt postulerade övermänniskliga varelser”. (”Religion: Problems of definition and explanation” i M. Bantons edition *Anthropological Approaches to the Study of Religion*. London: Tavistock, 1966, sidan 96.) Men det är inte alla sociologer, emellertid, som insisterar

på hänvisningen till ”övermänniskliga varelser”. P. Worsley, en annan antropolog, finner det mer lämpligt att definiera religion som en ”dimension utöver de empiriskt-tekniska möjligheterna”. (*The Trumpet Shall Sound*. London: MacGibbon & Kee, 1957, sidan 311.) Denna preferens för en väsentlig, men tämligen inkluderande definition delas av många sociologer. Den välkända och auktoritativa definitionen av R. Robertson, till exempel, stipulerar att:

Religiös kultur är den uppsättning föreställningar och symboler ... när det gäller skillnaden mellan en empirisk och en superempirisk transcendental verklighet: de empiriska angelägenheterna är semantiskt underordnade de icke-empiriska. För det andra definierar vi ganska enkelt religiös aktivitet som: aktivitet format av ett erkännande av den empiriska/superempiriska åtskillnaden. (*The Sociological Interpretation of Religion*. Oxford: Blackwell, 1970, sidan 47.)

Det skulle inte tjäna något som helst gott syfte med att lägga till fler exempel på stipulativa väsentliga definitioner, eftersom de exemplen är typiska för de vanligaste sätten på vilka religion definieras för socialvetenskapliga analysyften.

När man använder definitionsriterier som antyds i Spiros, Worsleys och Robertsons definitioner, kan det inte finnas någon tvekan om att Scientologi för socialvetenskapliga analysyften uppfyller kraven som en religion. Scientologins underliggande filosofi om människan postulerar att personen är sammansatt av både en materiell kropp och en icke-materiell ande som åtnjuter odödlighet i ett icke-empiriskt rike. Tron på thetaners verklighet är en logisk förutsättning för godkännande av Scientologins ritualer, kurser i praktisk utbildning, rådgivningstjänster och program för sociala reformer. Det skulle inte finnas några tvingande skäl för Scientologins specifika former av religion i avsaknad av tro på existensen och förträffligheten av en icke-empirisk, transcendental verklighet. I själva verket, enligt författaren av den mest auktoritära sociologiska analysen av Scientologi, blev rörelsens grundare och ledare faktiskt gradvis mer och mer inriktad på frågor om thetanens ursprung, kunskap om tidigare liv och ”övernaturliga krafter som individen kan förvärva genom att praktisera Scientologi”. (R. Wallis, *The Road to Total Freedom*. London: Heinemann, 1976, sidan 124.)

En engagerad scientologs handlingar skulle formas och ledas av den empiriska/superempiriska åtskillnaden. Professor Parrinder har effektivt demonstrerat hur ritualerna i Scientologi representerar ett inslag av tillbedjan och vördnad som överensstämmer med den underliggande läran om icke-empirisk verklighet, och professor Pocock har betonat de tydliga parallellerna mellan Scientologi och de stora traditionerna i hinduismen och de buddistiska religionerna

med hänsyn till deras liknande förståelse av det immanenta förhållandet mellan gudar eller andar och mänskligheten.

III. SLUTSATS

Min slutsats är att Scientologi, även om den skiljer sig tydligt från de flesta kristna kyrkor, samfund och sekter vad gäller övertygelser, metoder och organisationsstrukturer, uppfyller icke desto mindre de kriterier, som sociologer enligt tradition använder för att särskilja mellan religion och icke-religion.

Det faktum att den materiella basen för Scientologi-religionen organiseras på ett kommersiellt sätt kan inte ha några implikationer för dess status som religion. Upphör konstverk att vara ett konstverk när det effektivt produceras för försäljning eller utbyte? Det är naivt att tro att någon ny religiös rörelse kan överleva i den moderna världen utan en affärsmässig materialistisk bas för sin verksamhet, och som kanik Drury har påpekat, även de forntida kristna kyrkorna är numera inte ovilliga att engagera sig i affärsangelägenheter för att bibehålla eller främja sina tjänster till aktuella och potentiella medlemmar. Eftersom de saknar fördelarna med ärvda egendomar/tillgångar, penningmedel, stöd och ett ”medfött” medlemskap, måste nyreligiösa rörelser antingen agera på ett affärsmässigt sätt eller duka under.

JAMES A. BECKFORD

December 1980

OM FÖRFATTAREN

När professor Beckford skrev "Scientology, Social Science and the Definition of Religion" [Scientologi, socialvetenskap och definitionen på religion], år 1980, var han docent i sociologi vid University of Durham. För närvarande är han professor i sociologi vid University of Warwick.

